

Sygn. akt I ACa 154/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 października 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Leon Miroszewski (spr.)
Sędziowie:	SA Krzysztof Górski SA Halina Zarzeczna
Protokolant:	St. sekr. sąd. Marta Osińska

po rozpoznaniu w dniu 4 października 2019 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa (...) spółki akcyjnej w B.

przeciwko I. G.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim

z dnia 7 listopada 2018 r. sygn. akt I C 336/16

I. oddala apelację,

II. zasądza od powódki na rzecz pozwanej kwotę 4.050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Halina Zarzeczna Leon Miroszewski Krzysztof Górski

Sygn. akt I ACa 154/19

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 7 listopada 2018 roku, w sprawie o sygnaturze akt I C 336/16, Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim oddalił powództwo (...) spółki akcyjnej w B. przeciwko I. G. o uznanie za bezskuteczną wobec niej umowy darowizny nieruchomości, położonej w B., dla której Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), zawartej w formie aktu notarialnego w dniu 30 grudnia 2011 roku pomiędzy M. T. i K. T. (1) oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd ten ustalił, że powódka - w ramach prowadzonej działalności gospodarczej - zawarła ze spółką (...) szereg umów sprzedaży, z tytułu których posiadała wierzytelność w związku z nieuiszczeniem zapłaty za towary stanowiące przedmiot transakcji między spółkami. W dniu 6 maja 2011 roku K. T. (2), działający za spółkę (...), oświadczył przed notariuszem I. S. w P. (Rep. A nr (...)), że uznaje dług wobec spółki (...), który na dzień podpisania aktu wynosił 299.392,06 zł. Strony określiły w umowie sposób spłaty zobowiązania, a K. T. (2) poręczył także za zadłużenie istniejące oraz przyszłe, powstałe w terminie do 31 grudnia 2015 roku - do kwoty 500.000 zł. Nadto poddał spółkę (...) i siebie egzekucji do kwoty 500.000 zł, jak również ustanowił hipotekę na należące do spółki (...) nieruchomości położonej w K.. W dniu 15 czerwca 2011 roku, przed notariuszem A. S. w G., M. T. złożyła poręczenie za istniejące długi spółki (...) oraz przyszłe, powstałe w terminie do 31 grudnia 2015 roku - do kwoty 500.000 zł (Rep. A nr (...)) i poddała się egzekucji do tej kwoty.

Sąd I instancji ustalił także, że w dniu 3 kwietnia 2012 roku Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim nadał klauzulę wykonalności aktowi notarialnemu z 6 maja 2011 roku w zakresie § 1 i 2 tego aktu (sygnatura akt VIII Co 838/12). Kolejno, w dniu 4 czerwca 2012 roku Sąd ten nadał klauzulę wykonalności aktowi notarialnemu z 15 czerwca 2011 roku w zakresie m.in. § 3 tego aktu (sygnatura akt VIII Co 1738/12) i m.in. w zakresie § 4 (sygnatura akt VIII Co 1739/12). W dniu 18 sierpnia 2015 roku Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Gorzowie Wielkopolskim M. O. wydał postanowienie o zajęciu wierzytelności na wniosek spółki (...) przeciwko spółce (...). W dniu 20 listopada 2015 roku postępowanie egzekucyjne zostało umorzone wobec stwierdzenia bezskuteczności egzekucji.

W sprawie czynności, której kwestionowania dotyczył pozew Sąd Okręgowy ustalił najpierw, że w dniu 15 października 2010 roku M. T. nabyła nieruchomość stanowiącą działkę nr (...) o powierzchni 3.900 m⁽²⁾ (0,39 ha), położoną w B. (KW nr (...)), za cenę 30.000 zł. Nieruchomość stanowiła działkę niezabudowaną, położoną na terenie, dla którego nie obowiązywał miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, bezpośrednio przy drodze nr (...). W sąsiedztwie znajdowała się zabudowa przemysłowa oraz tereny rolne. Nieruchomość była wcześniej przedmiotem umowy sprzedaży z 13 sierpnia 2010 roku, w której trzy działki - nr (...) - zostały sprzedane za łączną kwotę 60.000 zł, a następnie M. T. nabyła działkę nr (...) w dniu 15 października 2010 roku za cenę 30.000 zł. W dniu 30 grudnia 2011 roku M. T. darowała przedmiotową nieruchomość synowi K. T. (1) przed notariuszem A. O. w Kancelarii Notarialnej w G. (Rep. A nr (...)). Następnie, w dniu 27 stycznia 2012 roku K. T. (1) zawarł z I. G. umowę sprzedaży przedmiotowej nieruchomości za cenę 30.000 zł (przed notariuszem G. M. w Kancelarii Notarialnej w D. (Rep. A nr (...))).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentów złożonych przez obie strony procesu, których prawdziwości żadna ze stron nie kwestionowała. Jednocześnie Sąd ten dał wiarę zeznaniom świadków, albowiem były one zgodne i wzajemnie się uzupełniały.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał, że powództwo, którego materialnoprawną podstawę stanowi przepis art. 527 k.c. w zw. z art. 528 k.c. oraz 531 § 2 k.c., nie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd ten nie miał wątpliwości co do istnienia wierzytelności ani co do faktu, że dłużniczka M. T. dokonała czynności prawnej z osobą trzecią - synem, wskutek czego świadomie uszczupliła swój majątek i stała się w większym stopniu niewypłacalna, zaś K. T. (1) uzyskał korzyść majątkową nieodpłatnie. Z uwagi jednak na treść przepisu art. 531 § 2 k.c. Sąd I instancji uznał, że powódka nie wykazała, by ziszczyły się przesłanki, które uzasadniałyby uznanie umowy zawartej między M. T. a K. T. (1) za bezskuteczną wobec powódki. W tym zakresie Sąd Okręgowy dał wiarę zeznaniom pozwanej, zgodnie z którymi motywem zakupu przez nią nieruchomości była chęć ulokowania pieniędzy, a o przedmiotowej działce pozwana dowiedziała się od męża. Jak podała, nie знаła K. T. (1) i nie miała wiedzy na temat sytuacji finansowej jego rodziny, natomiast cena działki była zadowalająca. Pozwana przyznała, że „byli sobie przedstawieni z rodzicami K. T. (1)”, jednakże nie utrzymywali żadnych kontaktów. Sąd nie znalazł podstaw do zakwestionowania tej wersji, a co więcej uznał, że fakt przedstawienia sobie osób, zwłaszcza w przypadku przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w mieście wielkości G., nie jest niczym nadzwyczajnym. Wobec powyższego nie dostrzegł zażyłości między pozwaną a K. T. (1), uprawdopodobniającej jej wiedzę o sytuacji finansowej K. T. (1) i jego rodziny, a zatem o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną.

Analizując drugą z przesłanek istotnych z punktu widzenia zasadności powództwa – nieodpłatność czynności prawnej, Sąd Okręgowy zauważył, że przedmiotowa nieruchomość została zbyta I. G. w dniu 27 stycznia 2012 roku za cenę 30.000 złotych. Z przeprowadzonego w sprawie dowodu z opinii biegłego w zakresie wyceny nieruchomości K. F. wynika, że szacunkowa wartość rynkowa nieruchomości na dzień 27 stycznia 2012 roku wynosiła 85.000 zł, tj. o 55.000 zł więcej niż w umowie sprzedaży zawartej przez K. T. (1) z I. G.. Sąd I Instancji podzielił zarzuty pozwanej podniesione względem opinii biegłego wskazując, że biegły, ustalając cenę nieruchomości, wziął pod uwagę do porównania działki podobne, w żaden sposób nie wyjaśniając, co przez to rozumie. Nie znając zaś cech charakterystycznych działek wybranych przez biegłego (uznanych za podobne), trudno jest zdaniem Sądu przyjąć, czy opinia jest miarodajna.

Biegły wskazał także, że w dniu 13 grudnia 2011 roku dla przedmiotowej nieruchomości wydano decyzję o warunkach zabudowy dotyczącej inwestycji polegającej na budowie zakładu produkcyjnego (nieruchomość nie była objęta miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, istniało jedynie studium). Jednocześnie zaznaczył, że w bezpośrednim sąsiedztwie opiniowanej nieruchomości znajduje się zabudowa przemysłowa oraz tereny rolne, a w dalszym sąsiedztwie pojedyncza zabudowa siedliskowa; działka jest uzbrojona w sieć energetyczną i wodociągową. Z przedmiotową działką biegły zestawiał trzy nieruchomości nieobjęte miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, które posiadały uzbrojenie niepełne. Pierwsza znajdowała się w otoczeniu terenów rolnych i pojedynczej zabudowy siedliskowej, druga - w otoczeniu pojedynczej zabudowy i terenów przeznaczonych pod zabudowę, a trzecia - w otoczeniu terenów zainwestowanych, mieszkaniowych oraz terenów pod zabudowę. W ocenie Sądu Okręgowego, przyjęte do porównania działki charakteryzują odmienne cechy niż w przypadku opiniowanej, stąd też wyciągnięcie z tego porównania wiążących wniosków jest trudne, a wobec niejasnych kryteriów margines błędu jest zbyt szeroki.

Sąd I instancji odwołał się nadto do zeznań świadków, m.in. L. G., który wyjaśnił, że motywem zakupu działki była chęć lokaty kapitału, jednak gdy świadek ten wraz z żoną zdecydował się na sprzedaż działki i wystawił tablicę ogłoszeniową, w ciągu blisko dwóch lat otrzymał zaledwie 2-3 telefony. Początkowo małżonkowie chcieli sprzedać nieruchomość za dwukrotność sumy, którą zapłacili, tj. 60.000zł, ale szybko zweryfikowali plany. Sąd Okręgowy dostrzegł również, że Urząd Skarbowy nie poddał w wątpliwość rzetelności dokonanej transakcji. Wbrew zatem ocenie biegłego sądowego uznał, że cena sprzedaży działki opiewająca na kwotę 30.000 zł (w styczniu 2012 roku) odpowiadała wartości gruntu, a tym samym powódka nie dowiodła, że umowa sprzedaży zawarta między I. G. a K. T. (1) miała charakter czynności nieodpłatnej.

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji oddalił powództwo w całości. O kosztach procesu orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. Uwzględnił, że pozwana zastępowana była przez profesjonalnego pełnomocnika, w związku z czym poniosła koszty zastępstwa procesowego wraz z opłatą skarbową w kwocie 7.217 zł, a także uiściła zaliczkę na poczet wydatków biegłego w wysokości 1.900 zł. Sąd nakazał również pobrać od powódki brakującą część kosztów sądowych w wysokości 123,74 zł.

Powódka wniosła apelację od tego wyroku zaskarżając go w całości. Wyrokowi zarzuciła:

- błędne przyjęcie przez Sąd I instancji, że powódka nie wywiązała się z obowiązku udowodnienia okoliczności, z której wywodzi skutki prawne, podczas gdy powódka zawnioskowała logiczne i wzajemnie uzupełniające się dowody w postaci m.in. dokumentów - operatu szacunkowego nieruchomości oraz opinii biegłego rzeczoznawcy z zakresu wyceny nieruchomości, a także innych dokumentów wskazanych w pozwie, w tym w szczególności wypisów aktów notarialnych potwierdzających, że pozwana nabyła przedmiotową nieruchomość nieodpłatnie,
- błędne przyjęcie przez Sąd I instancji, że wartość przedmiotowej nieruchomości została znacznie zawyżona przez powódkę, podczas gdy zarówno w operacie szacunkowym składanym jako dowód w sprawie przez powódkę, jak i dwóch opiniach biegłego rzeczoznawcy z zakresu wyceny nieruchomości, powołanego przez Sąd, wynika, iż wartość nieruchomości oscylowała wokół kwoty 83.000 zł - 97.700 zł, tj. około trzykrotności wartości wskazywanej przez Sąd I instancji;

- błędne przyjęcie przez Sąd I instancji, iż wartość przedmiotowej nieruchomości można wywodzić jedynie na podstawie zeznań pozwanej I. G. i świadka L. G. oraz faktu, iż w przeszłości cena sprzedaży przedmiotowej nieruchomości oscylowała wokół kwoty 30.000 zł, jednocześnie pomijając przy formułowaniu oceny wniosków płynących z zarówno opinii biegłego z 22 grudnia 2016 roku, jak i opinii z 11 kwietnia 2018 roku, uzupełnionej na rozprawie w dniu 24 października 2018 roku, wskazującej niezmiennie na istotnie wyższą wartość przedmiotowej nieruchomości, czego efektem jest niedopuszczalne przejęcie przez Sąd I instancji roli biegłego;
- brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i wyprowadzenia z niego błędnych wniosków, a ponadto sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania i doświadczeniem życiowym, że pozwana kupiła przedmiotową nieruchomość za cenę, która w styczniu 2012 roku odpowiadała wartości gruntu;
- brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i wyprowadzenia z niego błędnych wniosków, a ponadto sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania i doświadczeniem życiowym, że powołany biegły wyraża pogląd odosobniony wskazując na zaniżoną wartość przedmiotowej nieruchomości, kiedy na podstawie operatu szacunkowego załączonego do pozwu przez powódkę, a także w uzupełnieniu swojej opinii opartej na specjalistycznej wiedzy, której Sąd I instancji nie posiada, wskazana wartość przedmiotowej nieruchomości jest prawie trzykrotnie większa niż przyjęta przez ten Sąd,
- brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i wyprowadzenie z niego błędnych wniosków, a ponadto sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania i doświadczeniem życiowym, że powołany biegły ustalając cenę nieruchomości do porównania wziął pod uwagę działki podobne, jednak nie sprecyzował, co przez to rozumie, a w wyniku tego Sąd I instancji nie mógł poddać opinię właściwej weryfikacji, kiedy w obu sporządzonych przez biegłego opiniach wyraźnie wskazane są kryteria wyboru nieruchomości podobnych,
- brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i wyprowadzenie z niego błędnych wniosków, a ponadto sprzecznych z zasadami logicznego rozumowania i doświadczeniem życiowym, że powołany biegły ustalając cenę nieruchomości do porównania wziął pod uwagę działki posiadające cechy odmienne, w wyniku czego Sąd I instancji nie dał wiary opinii biegłego tym samym pomijając ją, kiedy nieruchomości będące przedmiotem metody porównawczej mają istotne cechy wspólne składające się na kryteria wyboru wskazane w treści opinii,
- błędne przyjęcie przez Sąd I instancji, że przedmiotowa nieruchomość nie mogła być sprzedana przez K. T. (1) za cenę odpowiadającą wartości prawa własności, którą przysporzył I. G. w dniu jej sprzedaży, tj. 27 stycznia 2012 roku, kiedy w oparciu o opinię biegłego, wskazuje się, iż za podobne nieruchomości ceny oscylowały na poziomie 83.000 zł - 97.700 zł, tj. około trzykrotności wartości wskazywanej przez Sąd I instancji.

Wskazując na powyższe zarzuty, szerzej omówione w uzasadnieniu apelacji, powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania w obu instancjach, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Ewentualnie, skarżąca wniosła o uchylene zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Pozwana wniosła o oddalenie apelacji oraz zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje

Apelacja okazała się niezasadna, choć nie w wyniku zaprzeczenia jej zarzutom, ani przyjęcia wszystkich zapatrywań wyrażonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Mając na uwadze treść art. 382 k.p.c. Sąd II instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Postępowanie apelacyjne polega więc na merytorycznym

rozpoznaniu sprawy, co oznacza, że wyrok sądu drugiej instancji musi opierać się na jego własnych ustaleniach faktycznych i prawnych.

Oceniając w tym kontekście materiał procesowy w pierwszej kolejności należy stwierdzić, że Sąd Okręgowy przeprowadził wnioskowane dowody, natomiast dokonanie ich oceny jest o tyle obojętne dla rozstrzygnięcia żądania przedstawionego w pozwie, że właściwie w przeważającej części, także w kontekście zarzutów apelacji, obejmuje okoliczności niedotyczące podważanej w pozwie czynności prawnej. Zarzuty apelacji odnoszą się więc do ustaleń i oceny dotyczących czynności, której bezskuteczności powódka w pozwie się nie domagała.

Nawiązując jeszcze do treści apelacji powódki należy zaznaczyć, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, toteż winien dokonać ponownej oceny prawnej sprawy, wyciągając z niej własne wnioski. Jednym z elementów tej oceny jest kwestia legitymacji procesowej stron.

Kwestia ta najwyraźniej umknęła Sądowi I instancji, bądź Sąd ten założył z góry istnienie tej legitymacji, odnoszone do żądania pozwu, po obu stronach. Powódka wytoczyła przeciwko pozwanej powództwo o uznanie za bezskuteczną wobec powódki umowy darowizny nieruchomości, położonej w B., dla której Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), zawartej w dniu 30 grudnia 2011 roku przed notariuszem A. S. w Kancelarii Notarialnej w G. pomiędzy M. T. i K. T. (1). W uzasadnieniu pozwu, poza wskazaniem wierzytelności, której ochrony dochodziła powódka, oraz charakterystyką czynności dłużniczki z osobą trzecią, wzmiankowaną o sprzedaży przez osobę trzecią na rzecz pozwanej w dniu 27 stycznia 2012 roku nieruchomości rozporządzonej wcześniej przez dłużniczkę, to natomiast wskazuje, że pozwana w niniejszej sprawie I. G. jest kolejnym nabywcą przedmiotowej nieruchomości tj. osobą czwartą względem wierzyciela.

Powódka wywodzi swoje żądanie z treści art. 527 k.c. w zw. z art. 531 § 2 k.c., natomiast przedmiotem żądania jest czynność, o której mowa w art. 531 § 1 k.c. Zgodnie z treścią tego przepisu uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli następuje w drodze powództwa lub zarzutu przeciwko osobie trzeciej, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową. Z kolei z art. 531 § 2 k.c. wynika, że w wypadku gdy osoba trzecia rozporządziła uzyskaną korzyścią, wierzyciel może wystąpić bezpośrednio przeciwko osobie, na której rzecz rozporządzenie nastąpiło, jeżeli osoba ta wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną albo jeżeli rozporządzenie było nieodpłatne. Materialnoprawnymi przesłankami uznania za bezskuteczną względem powoda czynności prawnej dłużnika w sprawach objętych hipotezą art. 531 § 1 k.c. są, zgodnie z art. 527 § 1 k.c.: przysługiwanie powodowi określonej zaskarżalnej wierzytelności pieniężnej (por. wyrok SN z 29 listopada 2012 r., II CSK 96/12), dokonanie przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli czynności prawnej, wskutek której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową (por. wyrok SN z 11 maja 2012 r., II CSK 548/11), działanie przez dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (por. wyrok SN z 29 maja 2009 r., V CSK 77/07), wiedza osoby trzeciej lub możliwość dowiedzenia się przez osobę trzecią przy zachowaniu należytej staranności o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (por. wyrok SN z 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1446/00). Ciężar dowodu tych przesłanek spoczywa, zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 6 k.c., na wierzycielu wytaczającym powództwo pauliańskie.

Przepis art. 531 § 2 k.c. daje wierzycielowi możliwość zaskarżenia tylko ostatniej czynności fraudacyjnej w ciągu wszystkich czynności dokonanych z pokrzywdzeniem wierzyciela. W razie skorzystania z tego uprawnienia sąd orzeka o skuteczności tej ostatniej, zaś uwzględnienie powództwa uzależnione jest nie tylko od wykazania przesłanek bezskuteczności tejże czynności prawnej, lecz również czynności fraudacyjnej dłużnika z osobą trzecią i ewentualnych kolejnych czynności. W sprawach objętych hipotezą art. 531 § 2 k.c. zakres przesłanek materialnoprawnych uznania czynności za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela jest zatem szerszy, niż w sprawach określonych w art. 531 § 1 k.c. (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2013 roku, IV CSK 222/13; z dnia 22 marca 2017 roku, III CSK 143/16).

Przyjmuje się, że uprawniony może na podstawie art. 531 § 2 k.c., wystąpić bezpośrednio ze skarga pauliańską nie tylko przeciwko nabywcy korzyści od osoby trzeciej, ale także przeciwko dalszym nabywcom, będącym kolejnymi beneficjentami czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2017 roku, III CSK 143/16), jednak wówczas zaskarżeniu podlega czynność dokonana z udziałem tego dalszego nabywcy korzyści (będącego pozwanym), a nie czynność zbycia korzyści przez dłużnika na rzecz osoby trzeciej (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 24 października 2018 roku, I AGa 175/18). Biernie legitymowanym w sprawie żądania, którego dotyczy art. 531 § 1 k.c. jest wyłącznie osoba trzecia, a w sprawie żądania, którego dotyczy art. 531 § 2 k.c. - tylko wskazany w tym przepisie następca prawny osoby trzeciej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2017 roku, I CSK 157/16), przy czym przedmiotem żądania jest w każdym z tych spraw ustalenie bezskuteczności innej czynności.

Co więcej, mimo przewidzianej w art. 531 § 2 k.c. możliwości pozwania bezpośrednio wskazanego w tym przepisie następcy prawnego osoby trzeciej, bierna legitymacja procesowa osoby trzeciej w sprawach o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika, przysparzającej korzyść osobie trzeciej, nie zależy od pozostawiania tej korzyści w majątku osoby trzeciej (por. co do legitymacji biernej w sprawach żądania ubezskuteczenia czynności prawnej na podstawie art. 527 i nast. k.c. - wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2013 roku, IV CSK 222/13).

Uwzględniając powyższe należy stwierdzić, że powódka miała możliwość dochodzenia zarówno uznania za bezskuteczną czynności dłużnika – M. T. dokonanej z osobą trzecią – K. T. (1), w procesie przeciwko tej osobie, i tylko w stosunku do niej, stosownie do art. 531 § 1 k.c., jak również uznania za bezskuteczną czynności dokonanej przez osobę trzecią – K. T. (1) z osobą czwartą – I. G., stosownie do art. 531 § 2 k.c. (tak Sąd Najwyższy w wyrokach: z dnia 19 grudnia 2006 roku, V CSK 330/06 oraz z dnia 11 grudnia 2013 roku, IV CSK 222/13). Oczywiście można byłoby rozważać powództwo przeciwko osobie trzeciej o zwrot tego co uzyskała wskutek czynności z dłużnikiem na podstawie przepisów o czynach niedozwolonych lub o bezpodstawnym wzbogaceniu i nie byłoby to wykluczone gdyby uznać, że pozwana dokonując odpłatnej czynności z osobą trzecią znajdowała się w dobrej wierze, natomiast nie musi być to w niniejszej sprawie w ogóle przedmiotem rozważań w kontekście treści żądania pozwu.

Niewątpliwie jest zatem, że legitymację bierną w zakresie roszczenia dochodzonego w niniejszej sprawie, według jego sformułowania w pozwie. może mieć wyłącznie K. T. (1), a nie pozwana. To, że w ramach rozpoznawania sprawy o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej pomiędzy K. T. (1) (osobą trzecią) a K. G. (osobą czwartą) niezbędne byłoby również dokonanie oceny okoliczności dokonania czynności dłużnika z osobą trzecią w aspekcie przesłanek z art. 527 k.c., nie oznacza, że wynik tego badania znalazłby orzecznicze potwierdzenie w sentencji orzeczenia kończącego postępowanie co do istoty w sprawie z powództwa przeciwko osobie czwartej (por. powołane wyżej wyroki: Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2006 roku, V CSK 330/06; Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 24 października 2018 roku, I AGa 175/18). Ubezskuteczeniu mogłaby podlegać, przy tych co obecnie stronach niniejszego postępowania, jedynie czynność pomiędzy K. T. (1) a pozwaną, z dnia 27 stycznia 2012 roku, a ta czynność nie była przedmiotem żądania ustalenia jej bezskuteczności.

Legitymacja procesowa jest przesłanką materialnoprawną skuteczności powództwa i oznacza wynikające z przepisów prawa materialnego uprawnienie do wystąpienia w danym procesie w charakterze powoda (legitymacja procesowa czynna), albo pozwanego (legitymacja procesowa bierna - por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 września 1997 roku, III CKN 152/97). W przeciwieństwie do zdolności sądowej legitymacja procesowa nie stanowi ogólnej kwalifikacji podmiotu, która jest cechą trwałą i musi podlegać jednolitej ocenie w każdym procesie. Legitymacja procesowa jest pozytywną przesłanką jurysdykcyjną, podlegającą ocenie na podstawie przepisów prawa materialnego, a jej ewentualny brak samoistnie skutkuje oddaleniem powództwa. Sąd wyraża ocenę legitymacji procesowej strony w chwili orzekania co do istoty sprawy, co może nastąpić także w postępowaniu apelacyjnym.

Negatywna ocena w sprawie legitymacji biernej pozwanej w sprawie o stwierdzenie bezskuteczności czynności prawnej wskazanej w pozwie pozwala uznać za irrelevantne dla jej rozstrzygnięcia okoliczności dotyczących nabycia

przez pozwaną nieruchomości od osoby trzeciej. Kwestie te byłyby niewątpliwie istotne, gdyby zaskarżona została, w pozwie przeciwko pozwanej, czynność z jej udziałem, jako strony czynności.

Mając na uwadze wszystkie powyższe okoliczności należało oddalić apelację powódki na podstawie art. 385 k.p.c., jako bezzasadną. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono, jak w punkcie II sentencji, stosując zasadę odpowiedzialności za wynik procesu (art. 98 i 99 k.p.c.), ustalając wysokość wynagrodzenia pełnomocnika pozwanego w stawce minimalnej, w oparciu o § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Halina Zarzeczna Leon Miroszewski Krzysztof Górski